

Az idei résztvevők között amerikai, kanadai és magyar egyetemisták, valamint amerikai, magyar és görög szakemberek voltak. A kutatási programot az MTA-OTKA-NSF nemzetközi együttműködés, a National Science Foundation Field School programja illetve a Wenner-Gren Foundation támogatta.

GYUCHA ATTILA – WILLIAM A. PARKINSON

332. Visegrád, Gizellamajor (Pest megye) Ró

A gizellamajori erődben a DNy-i saroktoronyban kialakítandó járósínt érdekében elbontottuk a torony DK-i sarkában lévő kemencét. A kövek közötti égett rétegben jelentős mennyiségű növényi magot gyűjtöttünk. Kiderült, hogy a nagyméretű kövek nem a kemencéhez tartoztak, hanem a lépcsőfeljáró szerkezeti tartóelemei lehettek. A torony ÉNy-i oldalán, a legalsó agyagsínt alatt, kerek beásásra bukkantunk, ahonnan jelentős leletanyag: vasszerszámok, edénytöredékek, érmek, állatcsontok kerültek felszínre.

Az erőd déli oldalán gépi rábontással megtaláltuk az erőd fossáját. A fossa mélysége (ez a mai felszínhez képest 4,6 m) alapján vizesároként működött, 'V' keresztmetszetű és a felszín közelében közel 6 m széles volt, eredeti mélysége 3 m. Távolsága az erőd D-i falától kb. 15 m.

A Ny-i szárnyban (Ny/I.) falazótégelába karcolt állatábrázolás került elő, ami a felületbe bemélyített vonallal készült és felszerszámozott lovat ábrázol.

GRÓF PÉTER – GRÓH DÁNIEL

333. Visegrád, Szent András monostor (Pest megye) Á

A 2002. június 3. és október 31. között végzett ásatás során a monostor tavaly lokalizált templomának alaprajzát és periódusait vizsgáltuk meg. A templom területén 7 szelvényt nyitottunk, ebből kettőt a mai villaépületen belül. A tavalyi és az idei ásatás alapján rekonstruálni tudtuk az első, I. András király által emelt 11. századi templom alaprajzát, ami egy nagyjából négyzetes, háromhajós hosszházból, egyenes záródású fő- és félköríves mellékapocsokból állt. Legépebben az É-i mellékapocs D-i felének kváderfala maradt meg, egy felmenő kvádersorral. Felmenő falat ezen kívül csak a templom DNy-i sarkában találtunk, de itt a kváderköveknek csak a lenyomata maradt fenn. A hosszház támaszai közül csak az ÉK-i pillér alapozási árkát tudtuk megfogni. Az épület alaprajza feltehetően a déli oldalon némiképpen torzult: a D-i mellékhajó az északinál rövidebb volt és K felé szűkült. A templom kőfaragványai közül egy korinthizáló oszlopfő töredéke került elő, az esperesi templom nyolcszögletű oszlopainak fejezeteivel azonos típus.

Ehhez a periódushoz sorolható a templom belsejében, a főszentély diadalívének É-i pillére előtt feltárt 2002/27. sír, amelyet 11. századi kerámiatöredékek kel-

teztek, valamint a templom Ny-i homlokzata előtt feltárt, 13. századi előcsarnok által elvágott sírok.

A templom második építési periódusában készült a Ny-i előcsarnok, amelynek építési rétegét II. András obulusa (CNH. I. P. 41.) keltezi. Az előcsarnokkal egybeépült a kolostor Ny-i szárnya, és ezekkel azonos falazó anyagú a D-i mellékhajó nyugati boltszakaszában talált két falpillér-alapozás. Az építkezés a kolostornak a bencés rend általi 1221-es átvételéhez kapcsolódhatott.

A harmadik építési periódusban a templom É-i mellékhajóját egy új fallal leválasztották, a déli mellékhajót pedig nagyrészt – a DNy-i sarok kivételével – lebontották, a helyére egy egyhajós templomot emeltek, új, támpillérek nélküli poligonális szentéllyel. Ez az építkezés feltehetően az 1333 körül adatolt építkezések eredménye.

Az ásatás során összesen 31 sírt tártunk fel, de melléklet – egy párizsi kapocs – csak egyetlen sírban (2002/28) került elő.

BUZÁS GERGELY

334. Zalacséb, Malom-tanya (Zala megye) B, Ró, Á

A lelőhely területén 2000-ben dr. Redő Ferenc az MTA Régészeti Intézetének főmunkatársa végzett terepbejárást. Ennek során római kori kerámiatöredékekre bukkant. A területen ugyanő 2001 folyamán szondázó ásatást folytatott. Az ásatás során egy római villa sóderes alapozására és több őskori illetve római kori gödör nyomára bukkant. 2002. július 15. és december 14. között végeztem régészeti feltárást. A feltárást az épülő új vasúti pálya és a hozzá kapcsolódó földmunkák tették szükségessé.

A lelőhely feltárt része a Zala folyótól É-ra mintegy 100 méternyire helyezkedik el a folyó árterében, a györkefai dombháttól D-i irányban. A terület teljes feltárást 5245 m²-en végeztük el. Az ásatás során 547 objektum került elő, melyek három korszakba sorolhatók.

A késő bronzkori halomsíros kultúra időszakából származó objektumok (cölöplyukak és szemetesgödrök) a feltárt terület É-i és ÉNy-i részén sűrűsödnek. Ehhez az időszakhoz tartozó kerámiatöredékek kerültek elő a feltárástól É-ra, a vasúti sínek és a betonút között, a tanya épületétől Ny-ra árokásás során. Feltételezhető tehát, hogy a késő bronzkori telep egészen a mai betonútig terjed.

A római kor időszakából egy villa sóderes alapozása, szemetesgödrök, cölöplyukak és kemencék kerültek elő. A villa É-D-i tájolású, bejárata a D-i oldalon figyelhető meg. A sóderes alapozás világosan kirajzolja a villa K-i, D-i és É-i külső falait, a D-i oldalon elhelyezkedő oszlophelyeket, valamint a belső osztófalakat. A villa Ny-i részén egy természetes sóderágy ezt nem teszi lehetővé. Az alapozás vastagsága 10–25 cm között változik. A területre jellemző római kő építőanyag nem került elő, a villa falazata vályogból lehetett. A villából és környékéről bőségesen kerültek elő tegula- és imbrextöredék,

szürke színű római edények töredékei (fazék és hombár). Pár darab növényi motívumokkal díszített terra sigillata töredék és egy Faustina Augusta feliratú sesterius (2. század) segíthetik a villa pontosabb kronológiai helyzetének meghatározását. Római kori objektumokat és leleteket a feltárás egész területén megfigyelhettünk. A fentiekén kívül szót érdemelnek még a római környezetben előkerült őrlőkő- és üvegtöredékek.

Árpád-korból a szemetes gödrökön kívül külön szót érdemel az a két, lefelé fordított szájú, csaknem teljesen ép, csigavonallal díszített fazék, amely a lelőhely keleti és nyugati felén került elő.

A leletek és objektumok számát tekintve a római emlékek a teljes emlékmennyiség mintegy 90–95%-át teszik ki.

Konzulens: dr. Redő Ferenc.

HAVASI BÁLINT

335. Zalaegerszeg, Andrásida, Andrásida utca 33/a

(Zala megye) Ø

A középkori eredetű andrásidai római katolikus templom kb. 200 m-re fekszik attól a telektől, amelyen a beruházó lakópark építését tervezi. Az építés első ütemében mélygarázs készül. A középkori lelőhely (topográfiai lelőhelyszám 4/6) közelsége miatt 2002. szeptember 17–18. között próbaásatást végeztünk annak tisztázására, hogy az érintett területre is kiterjedt-e a középkori település. A humuszolás, illetve egy díszmedence betonteknője felszedése során sem régészeti leletet, sem objektumot nem találtunk. Tégladarabokon kívül csak kevés modern üveg- és porcelántöredéket lehetett megfigyelni.

KVASSAY JUDIT

336. Zalaegerszeg, Andrásida, Csár-mellék

(Zala megye) Ø

A 76. számú főút Zalaegerszeg É-i elkerülő nyomvonalán, a 6. sz. – a Zsigér-patak és a Hidegkúti-dűlő vizegyes völgye közt elterülő – nagy őskori lelőhely (topográfiai lelőhelyszám: 4/4) D-i végét érinti az útépités. A 2002. május 14–15. között végzett szondázó kutatáson gépi humuszolást nem tudtunk végezni a területet nagyrészt borító akácliget, valamint a területet átszelő telefon- és szennyvízvezeték miatt. Egyedül számbajöhető pontnak látszott az apátiai temetővel átellenben fekvő dombtető. Ezen kézi erővel egy 2×5 m-es kutatóárkot ástunk ki. A gyökerekkel sűrűn benőtt talaj 70 cm mélységig az útépités során keletkezett feltöltésnek bizonyult. Sem lelet, sem objektum nem került elő.

KVASSAY JUDIT

337. Zalaegerszeg, Andrásida, Gébárti-tó

(Zala megye) R

2002. április 8. és 14. között megelőző régészeti feltárást

végeztünk a Zalaegerszeget É-ről megkerülő 76-os út nyomvonalán, az Andrásida, Gébárti-tó nevű lelőhelyen. A nagy kiterjedésű őskori lelőhely egy É–D irányú dombháton húzódik, annak hossz tengelyében mintegy 2 km hosszan elnyúlva. A régészeti kutatás számára régóta ismert lelőhely D-i részén több ízben folyt ásatás is, melyek során neolitikus teleprészleteket tártak fel (DVK és lengyeli kultúra). A nyomvonal a lelőhely É-i részét ÉK–DNy-i irányba szeli át, éppen azon a területen, ahol a korábbi terepbejárás adatok alapján a lelőhely Ny-i kiterjedését nem lehetett meghatározni, így a teljes felületű feltáráson kívül célunk volt a lelőhely Ny-i határának tisztázása is. Az itt gyűjtött felszíni leletek – a lelőhely D-i részén megfigyeltektől eltérően – rézkoriak voltak.

A feltárássra kijelölt területet egy ÉÉNy–DDK-i irányban futó dűlőút két részre osztotta. Mivel a dűlőúttól Ny-ra mindössze néhány méteres távolságra erdő húzódik, a feltárást az úttól K-re kezdtük meg. Itt a domb teteje lapos, platószerű; továbbhaladva K felé azonban hirtelen meredek lejtőbe csap át. Ez a lejtő az őskor folyamán emberi megtelepedésre alkalmatlan lehetett, ennek értelmében tehát a lelőhely keleti kiterjedése könnyen és egyértelműen meghatározható volt. Régészeti objektumok valóban csak a plató K-i széléig jelentkeztek. A domborzati viszonyokon kívül ezt a határvonalat a valamikori ős Rába-mederből visszamaradt kavicssteraszok fekvése is megerősíti. Ezek foltokban a mai felszínen, a szántásban is észlelhetők, a plató K-i szélén, a vékony humuszréteget eltávolítva azonban már összefüggő, nagy felületek bukkantak elő. A kavicssteraszok várakozásainkkal ellentétben nem bizonyultak „sterilnek”: egy-két kivételesnek mondható helyen a középső rézkori objektumokat egyértelműen a kavicsos rétegbe ásták bele. Ez a gyakorlat a lelőhely stratégiai jelentőségére utalhat; a környezetéből kiemelkedő, jól védhető dombhát a magaslati települések számos előnyét kínálhatta az itt megtelepedő embernek, melyekhez hozzájárult még a közelben, a Zala folyón (Andrásidánál) lévő természetadta átkelőhely fontossága is.

A dűlőúttól Ny-ra kutatóárokokkal vizsgáltuk meg, hogy a lelőhely benyúlik-e az erdő területére. A fák közt húzott három kutatóárból kettőben egyértelmű régészeti jelenségekre bukkantunk, így biztosra vehető, hogy a lelőhely Ny felé, tehát az erdő alatt is folytatódik.

A teljes felületű megelőző régészeti feltárást csak akkor végezhető el, ha az erdőt kivágják. Bár erre nézve ígéretet kaptunk, ez azonban 2002 őszéig nem történt meg, így ebben az évben már nem lehet folytatni a régészeti kutatást.

Az ásatás során feltárt 90 objektum nagy része a középső rézkor időszakába sorolható, annak mindkét horizontját képviselve, így tehát a legtöbb objektumból a Balaton-Lasinja kultúra, illetve a Furchenstich kerámia kultúrája leletei kerültek elő. Néhány objektum nem szolgáltatott közelebbi datálásra alkalmas leletet, továbbá néhány jelenség recensnek bizonyult (II. világhábo-